

Salih Jalimam

**DŽENANA ČAUŠEVIĆ: «PRAVNO - POLITIČKI RAZVITAK
BOSNE I HERCEGOVINE» (DOKUMENTI SA
KOMENTARIMA)**

«Magistrat», Sarajevo 2005.

Da bi se došlo do saznanja o nekom događaju u prošlosti, koriste se sistematska i druga historijska istraživanja. Međutim, potrebno je posvetiti pažnju, odnosno koristiti historijske izvore i podatke, van oficijelnih historijskih kategorija. Podaci iz ovih, uvjetno nazvanih pomoćnih historijskih oblasti, mogu i trebaju upotpuniti stvarnu sliku relevantnog predmeta, teme, zadatka. Ti i takvi historijski izvori, kao dragocjeni podaci, nalaze se, između ostalog u raznim arhivskim zbirkama, zbornicima historijskih dokumenata, bilješkama, zapisima u putopisnoj i memoarskoj literaturi, koja je na žalost tipološki i esnafski podređena historiji književnosti, uopće literaturi, koju historičari, često ne poznaju, ponekad podcjenjuju ili nikako ne vrednuju i ne čitaju. Ustvari, sve ono što govori o mjestu i vremenu, događaju kao historijskoj kategoriji, o čemu se želi načiniti historijska slika, treba da bude u pažnji i opservaciji historičara, ili onoga koji se bavi ovim teškim, ali dragocjenim zanatom.

Hronični nedostatak pisanih historijskih izvora opteretio je historičare do toga stepena da, često, potcjenjuju sve ono što je izvan standardnih i shematskih mišljenja, da ponekad i skoro uvijek padnu u jednu već nostrificiranu apatiju, čime štete i sebi i sredinama u kojima žive i djeluju. Takav, skoro omamljiv osjećaj vidi se, prepoznaje i prisutan je kao već određen i tačan sindrom, koji se uvijek pokazuje za te sredine kao «pravo» rješenje što nema nikakve veze sa naukom, znanošću, a pogotovo sa stvarnim stanjem na terenu.

Pravo je zadovoljstvo pisati o jednom izuzetnom naučno-istraživačkom poduhvatu, knjizi koja na izuzetan i nemilosrdan, ali tačan i precizan način govori o historiji Bosne i Hercegovine, ovom prigodom kroz zbornik dokumenata. Riječ je o knjizi koja se dugo, skoro jedan vijek očekivala, ali je sada pred nas stigla iz pera ugledne profesorice Pravnog fakulteta Univerziteta u Bihaću dr. Dženane Čaušević. Činjenica da se pojavila kao univerzitetski udžbenik kazuje kome je namijenjana, ali širem čitalačkom krugu treba da se preporuči i kao dobrodošao pojmovnik ključnih dokumenata hiljadugodišnje historije

U knjizi «Pravno- politički razvitak Bosne i Hercegovine» autorice prof. dr. Dženane Čaušević obimom, strukturom i priloženim dokumentima s pravom govori se o hiljadu godina države Bosne i Hercegovine. Tu se nalaze historijski dokumenti, koji svojim ukupnim iskazom, često puta nadilaze čak i primarne historijska izvore. U historiji historiografije Bosne i Hercegovine nemamo takvih primjera tako da je ovo prvi zbornik historijskih dokumenata od «De administrando imperio» Konstantina Porfirogenita do Dejtonskog sporazuma, tako da se ovom knjigom otvaraju mnoga pitanja i nameću brojne dileme. Treba ukazati da se ovom knjigom naša skromna znanja o historiji Bosne i Hercegovine nadopunjuje i daje precizniju sliku historije Bosne i Hercegovine kroz niz poznatih historijskih izvora u dugom historijskom nizu.

Čitajući knjigu «Pravno- politički razvitak Bosne i Hercegovine» autorice prof. dr. Dženane Čaušević barem donekle smo ohrabreni naporom koji je autorica, učinila da javnost upozna sa onim što se smatra temeljem historijske, pravne i političke nauke da se reprezentativnim izborom pokaže sve vrijednosti historijskog, pravnog i političkog razvitka Bosne i Hercegovine kroz dugi niz historijskog razvoja.

U shematskom pregledu knjiga: «Pravno-politički razvitak Bosne i Hercegovine « pored Predgovora, Indeksa ličnih imena, Indeksa geografskih pojmova i Bilješke o autorici sastavljena je od šest poglavlja: Srednjovjekovna (feudalna) bosanska država (str.15-58), Bosna pod osmanskim vlašću (str.59-186), Bosna i Hercegovina za vrijeme Austro-Ugarske uprave (str.187-254), Bosna i Hercegovina u zajedničkoj jugoslavenskoj državi 1918-.1941. (str.255-368) Bosna i Hercegovina za vrijeme rata 1941.-

1945.(str. 369-497) i Bosna i Hercegovina kao samostalna država 1991.-1995.(str. 499-528)

Kada se pregledaju i pročitaju svi dokumenti (ukupno su priložena 122 dokumenta) ponuđeni na 538 stranica ove knjige, utisak koji nastaje ne može se izraziti jednom rečenicom. Isto tako nužno je kazati da poštujući napor i zalaganje autorice ove knjige evidentno je da je trebalo puno toga učiniti da se rukopis dovede u ovu formu u kojoj se sada čita.

Fascinantni su brojni primjeri skoro zaboravljenih historijskih dokumenata, vrijedna je prava niska historijskih izvora, iz kojih se dalje nižu vrlo zanimljivi, vrijedni i upečatljivi komentari koji su sami po sebi jedna sumarna historija Bosne i Hercegovine. Svaki pažljiv čitalac može na skoro svakom dokumentu prepoznati historijsko biće ovih prostora, ali i ići dalje otkrivati mnoge zanemarljive, skoro nepoznate segmente prošlosti Bosne i Hercegovine. Rijetko se na jednom uslovno nazvanom malom prostoru kakva je Bosna i Hercegovina tako oslikavaju brojni procesi i daje mu se život, slikaju se protekla vremena i sve je to na tragu događajne historije. Svakako da treba nastaviti sa prikupljanjem dokumenata, treba dalje istraživati, interpretirati i svemu tome davati naučno-istraživačke okvire.

Ovom knjigom otvara se zatomljeni prostor da se na jednom mjestu, najzad i konačno nađu svi relevantni dokumenti iz pravne i političke historije Bosne i Hercegovine koji su do sada davani na kašičicu ili «žrtvovani» inercijom, nesistematičnošću, ali i nekim jačim, planskim razlozima. To nas nimalo ne amnestira da se u bavljenju i pisanju historije zatvorimo i prepustimo slučaju.

Potrebno je na kraju reći i sud o ukupnom projektu: «Pravno - politički razvitak Bosne i Hercegovine» kao i njegovom doprinosu našim znanjima o prošlosti Bosne i Hercegovine u dugom nizu od hiljadu godina. Treba reći da je riječ o zanimljivim, ponekad dragocjenim historijskim dokumentima, svjedočanstvima u kojima se otkrivaju presudni pravno-politički procesi, ali zašto ne napisati neki od ponuđenih historijskih dokumenata bogati su vrijednim opisima čovjeka, ljudi i područja, mnogi bude sjetu, ponekad izriču prijekor, ali u svakom dijelu dokumenata ove dragocene knjige riječ je o jedinstvenom zanosu da se ostavi traga o prohujalim vremenima u dugom vremenskom intervalu od hiljadu godina.

Preporučujući knjigu «Pravno-politički razvitak Bosne i Hercegovine» autorice prof. dr. Dženane Čaušević za čitanje nadamo se da će biti svjež i drag primjer konkretizacije jednog evidentnog napora da se slika prošlosti Bosne i Hercegovine predstavi putem sigurnih potvrda ovom prigodom zbirkom historijskih dokumenata.

Mišljenja smo da se ovom knjigom otvara jedno zanemareno područje u okvirima historijske nauke Bosne i Hercegovine (objavljivanje historijskih dokumenata), da se složenost istraživanja historijskih procesa ovim pojačavaju i podstiču, te historija kao nauka o prošlosti dobija svoj pravi lik i oblik, a knjiga *Pravno-politički razvitak Bosne i Hercegovine* na pravom je putu.